

Regeringens proposition
1992/93:32

Samerna och samisk
kultur m.m.

SVERIGES RIKSDAG

Jag har i det föregående (avsnitt 2.12) föreslagit att det i rennäringslagen skall införas en särskild bestämmelse om den hänsyn vid rensköteln som skall tas till naturvårdens intressen. I de föreskrifter som Jordbruksverket föreslås få utfärda efter samråd med Naturvårdsverket kan ytterligare preciseringar göras om barmarkskörning på bl.a. kalvfjäll.

Chefen för Miljö- och naturresursdepartementet avser att i annat sammanhang föreslå regeringen de ändringar i terrängkörningsförordningen som föranleds av vad jag nu har anfört om terrängkörning i rensköteln.

2.14 Upplåtelse av rätt till jakt och fiske på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen

Mitt förslag: Den som är bosatt ovanför odlingsgränsen eller på renbetesfjällen och som är beroende av jakt eller fiske för sin försörjning skall kunna påräkna upplåtelse av rätt till jakt eller fiske på statens mark.

Upplåtelse av rätt till jakt och fiske på statens mark skall utvidgas till att i princip omfatta all mark där inte någon olägenhet av betydelse uppkommer för rennäringen eller där samebymedlems rätt till jakt eller fiske inte träds för när. Länsstyrelsens administration förenklas genom att marken delas in i områden där i princip alla får lösa ett jaktkort för jakt på småvilt. För kommuninnevånarnas småviltsjakt kan särskilda områden avsättas. De skall dessutom ha rätt att mot en lägre avgift jaga inom alla områden inom kommunen. För den som är beroende av jakt för sin försörjning kan särskilda områden komma att avsättas.

Den som för sin försörjning jagar eller fiskar långt från körbar väg bör kunna få tillstånd av länsstyrelsen att uppföra en enklare koja och att ta ved för uppvärmningen av den.

Hälften av upplåtelseavgifterna för fisket skall tillfalla berörd sameby.

Kostnaderna för jakt- och fiskebevakningen samt för vilt- och fiskevården skall inte täckas med Samefondens medel. I stället införs en avgift för varje jakt- och fiskeupplåtelse för att täcka dessa kostnader och kostnaderna för länsstyrelsens administration av upplåtelseerna.

Jordbruksverkets beslut i en överklagad fråga som avser upplåtelse av rätt till jakt efter älg skall endast kunna överklagas av sameby.

Lantbruksstyrelsens förslag: Lantbruksstyrelsen föreslår att den utpräglade glesbygdsbefolkningen boende i området ovanför odlingsgränsen och på eller i anslutning till renbetesfjällen skall ha företrädesrätt till jakten och fisket. Vid upplåtelse till övriga ortsbor och andra bör särskilt beaktas möjligheterna att främja service och sysselsättning i glesbygd. Underupplåtelse, dvs. tillstånd från länsstyrelsen att vidarefördela jakt- och fiskeupplåtelse bör endast förekomma då samordningsfördelar vinnas, då verksamheten kan tillföras ytterligare moment i form av exempelvis uthyrning och då stör-

ningar för renskötseln minskas genom en bättre styrning av jakten. Inkomsterna för fiskeupplåtelser bör fördelas med hälften vardera för samebyn och Samefonden.

Remissyttrandena över Lantbruksstyrelsens förslag: Lantbruksstyrelsens förslag tillstyrks i allmänhet eller lämnas utan erinran.

Lantbrukarnas riksförbunds och Svenska jägareförbundets förslag innebär att all statens mark ovanför odlingsgränsen eller på renbetesfjällen skall vara öppen för jakt efter småvilt. Jägarna föreslås indelade i tre kategorier. De som är bosatta inom en kommun i dessa områden skall ha rätt att lösa ett årsjaktkort som innebär rätt till jakt efter småvilt på all statlig mark inom den del av kommunen som är belägen ovanför odlingsgränsen eller på renbetesfjällen. Övriga svenska medborgare skall efter ansökan hos länsstyrelsen kunna lösa ett dag- eller veckokort som gäller inom vissa delar av denna statliga mark. För utländska medborgare föreslås slutligen att det nuvarande systemet med upplåtelser består.

Remissyttrandena över Lantbrukarnas riksförbunds och Svenska jägareförbundets förslag: Statens jordbruksverk anser att förslaget inte har beaktat diskussionen om samernas förstahandsrätt till jakten och att förslaget inte innebär någon lösning av den komplicerade frågan om samernas egendoms- skydd. I stället bör jaktresurserna utnyttjas inom den ram som angavs i prop. 1990/91:4.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anser att det inte är möjligt att förena utredningens förslag till kortjakt med samernas rättigheter och intressen. Länsstyrelsen i Västerbottens län tillstyrker förslaget och anser att särskilda sportjaksområden bör avsättas och att underupplåtelseerna till samebyarna ökas. Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att småviltsjakten ovanför odlingsgränsen kan utnyttjas i större omfattning än i dag, men att delar av området är jaktligt impediment. Länsstyrelsen hänvisar vidare till utredningen Småviltsjakt på statens mark ovanför odlingsgränsen i Norrbottens län. Nuläge – analys – förslag.

Svenska samernas riksförbund (SSR) anser att möjligheten till ytterligare jakttillfällen bör utvecklas tillsammans med samebyarna och av samebyarna etablerade jakt- och fiskeföreningar.

Skälen för mitt förslag: Fastighetsägaren har enligt 10 § första stycket jaktlagen (1987:259) jakträtten på den mark som hör till fastigheten. Enligt 5 § lagen (1950:596) om rätt till fiske får i enskilt vatten fiske enbart bedrivas av jordägaren eller den som enligt avtal, urminnes hävd, dom eller skattläggning eller på annan särskild grund har fiskerätt. Medlem i sameby har emellertid enligt 25 § rennäringslagen (1971:437) rätt att jaga och fiska på utmark inom de delar av byns betesområde som hör till renbetesfjällen eller lappmarkerna, när renskötsel är tillåten där. Samebymedlems rätt till jakt och fiske ingår i renskötselrätten. Denna rätt är, som jag tidigare redogjort för, en bruksrätt som är grundad på urminnes hävd. Samebymedlems rätt till jakt och fiske, som gäller både statlig och privat mark, innebär att jakten och fisket får ske även till avsalu. Medlem i sameby har enligt paragrafens andra stycke dessutom rätt att jaga och fiska för husbehov, när han tillfälligt uppehåller sig inom annan samebys betesområde, om han vistas där med anledning av renarnas skötsel. Det finns således en dubbel jakt- och fiskerätt på

utmark inom renbetesfjällen och lappmarkerna under den tid renskötsel är tillåten där. Markägaren har den jakt- och fiskerätt som följer av äganderätten och samernas jakt- och fiskerätt ingår i renskötselrätten. På sådan kronomark ovanför odlingsgränsen som står under statens omedelbara disposition och på renbetesfjällen får enligt 32 § rennäringslagen nyttjanderätt upplåtas endast om det kan ske utan avsevärd olägenhet för renskötseln. Avser upplåtelsen rätt till jakt eller fiske krävs dessutom att upplåtelsen är förenlig med god jaktvård eller fiskevård och kan ske utan besvärande intrång i sameby-medlemmarnas rätt till jakt och fiske. Upplåtelse av hela fisket i ett visst vatten får bara ske om samebyn medger det. Länsstyrelsen, som förvaltar statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen, beslutar enligt 1 § rennäringsförordningen (1971:438) om dessa upplåtelser. Enligt 10 § förordningen (1990:1510) med länsstyrelseinstruktion skall det inom var och en av länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län finnas en delegation för rennäringsfrågor. Rennäringsdelegationen skall enligt 21 § förordningen avgöra frågor inom sitt ansvarsområde. Dit hör bl.a. upplåtelse av nyttjanderätt på dessa markområden. Nedanför odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen samt på privatägd mark ovanför odlingsgränsen gäller inte de angivna bestämmelserna för nyttjanderättsupplåtelser. Upplåtelse av rätt till bl.a. jakt och fiske skall enligt 34 § rennäringslagen ske mot avgift om inte särskilda skäl föreligger för avgiftsfrihet. Avgiften fördelas mellan Samefonden och samebyn enligt bestämmelser som meddelas av regeringen. Enligt 3 § rennäringsförordningen tillfaller avgiften för upplåtelse av rätt till fiske till tre fjärdedelar Samefonden och till en fjärdedel samebyn samt för annan upplåtelse Samefonden och samebyn med hälften vardera.

Inkomsterna av jakt och fiske är för många samebymedlemmar viktiga. Upplåtelseavgifterna utgör en viktig inkomstkälla för åtskilliga samebyar. Jakt och fiske på egen mark eller efter upplåtelse av länsstyrelsen utgör även för många andra som är bosatta inom området ett viktigt bidrag till deras försörjning. Jag tar till en början upp frågan om hur jakten på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen bör utnyttjas.

Småviltsjakten

I prop. 1986/87:58 om jaktlag, m.m. betonar föredragande statsrådet den stora betydelse jakten och viltvården har som rekreativskälla. Det är därför önskvärt att möjligheterna till jaktutövning tas till vara. Föredraganden konstaterar att ytterligare upplåtelser av jakt kan ske genom att nya jägare tas in i etablerade jaktlag eller genom att jakt erbjuds i form av korttidsupplåtelser. Som exempel på marker för ytterligare upplåtelser anges i propositionen de stora arealer där enbart älgjakt bedrivs. Jag vill mot den bakgrunden ta upp några förslag om hur småviltsjakten på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen bör upplåtas och organiseras.

Lantbruksstyrelsen har i rapporten Frågor om samebyarnas organisation, funktion och ekonomi lämnat ett förslag till upplåtelse av rätt till jakt och fiske som i korthet innebär följande. Ortsbor, med vilka avses den utpräglade glesbygdsbefolkningen som bor ovanför odlingsgränsen eller i anslutning till renbetesfjällen, skall ha förtur till upplåtelser av jakt och fiske. Öv-

riga som bor inom eller i anslutning till områdena ges tillstånd med i huvudsak samma avgifter och villkor som för personer från andra delar av landet. De bör dock ha företräde om begränsningar måste göras i antalet upplåtelser. Underupplåtelser, dvs. tillstånd från länsstyrelsen att vidareförmedla jakt- och fiskeupplåtelser, bör förekomma endast då samordningsfördelar vinnas, då verksamheten kan tillföras ytterligare moment i form av t.ex. guidning, uthyrning av båtar och stugor eller transporter eller då förfarandet medför bättre styrning av jakten så att störningen för renskötseln minskar.

Underupplåtelser bör enligt rapporten i första hand ges till sammanslutning av samebymedlemmar. För sin administration får "upplåtaren" behålla 10-30 % av avgiften, vartill kommer den ersättning som kan tas ut för kringverksamheten. Enligt rapporten bör den verksamhet som nu bedrivs inom några samebyar fortsätta. I stort sett samma möjligheter att styra t.ex. småviltjakten har en sameby som ges rätt att sälja jaktkort. Denna form av medverkan i upplåtelseerna kräver ingen kringverksamhet och kan ske utan att någon särskild förening eller liknande bildas. Denna typ av medverkan kan enligt rapporten därför rekommenderas för samebyar som vill begränsa sitt engagemang i upplåtelseverksamheten.

Upplåtelser till sammanslutningar kan avse småvilt samt fiske. Innan upplåtelsen ges måste enligt rapporten ortsbornas intressen ha tillgodosetts. Vid upplåtelse av fiske är det angeläget att de resulterar i ett sammanhängande större utbud av fiskemöjligheter på så sätt att även vissa vatten ställs till förfogande som annars är undantagna från upplåtelse.

Lantbrukarnas riksförbund och Svenska jägareförbundet har vidare den 19 december 1989 lämnat ett förslag till ny policy och organisation för småviltjakten på statens mark inom renskötselområdet. Organisationerna har därefter den 3 mars 1992 lämnat ett överarbetat och aktualiserat förslag. Det överarbetade förslaget innebär att all kronomark ovanför odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län samt på renbetesfjällen i Jämtlands län skall vara öppen för jakt efter småvilt. Jakt skall dock inte få ske i områden där jaktförbud införts med stöd av naturvårdslagstiftningen samt inom områden som är särskilt känsliga för rennäringen. Dessa områden kan avse exempelvis slaktanläggningar, rengården, bosättningar och mark i direkt anslutning till annan samlad bebyggelse. Inskränkningen i jakten inom undantagsområdena kan avse hela året eller begränsas till den tid en anläggning används.

Jägarna föreslås indelade i fyra kategorier. Kommuninnevånarna skall ha rätt att lösa ett årsjaktkort som innebär rätt till jakt efter småvilt på all statlig mark inom den del av kommunen som är belägen ovanför odlingsgränsen eller på renbetesfjällen med undantag av de områden som generellt är undantagna från jakt.

Övriga svenska medborgare bosatta utanför den kommun där de vill jaga skall efter ansökan hos länsstyrelsen kunna lösa ett dag- eller veckojaktkort som gäller inom vissa delar av den statliga marken ovanför odlingsgränsen eller på renbetesfjällen. Enligt förslaget torde ansökningsförfarandet kunna slopas efter några år eftersom de jägare som jagat i ett speciellt område under några säsonger i regel vill återvända dit varje år. Om det för ett visst område uppstår stor efterfrågan på jaktkort bör de som bor inom länet ha

företräde till jakten framför övriga sökande. För utländska medborgare föreslås att det nuvarande ansökningsförfarandet bibehålls.

För att tillgodose Ortsbefolkningens behov av småviltsjakt och för att kunna sprida jakttrycket över den aktuella marken föreslås en indelning i olika jaktområden. Varje område bör helst omfatta minst 100 000 ha. Spridningen av jakttrycket uppnås genom att länsbor, övriga svenska medborgare resp. utländska medborgare jagar i var sitt område.

I vissa kommuner har jakt- och fiskevårdsföreningar arrenderat småviltsjakt på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Enligt förslaget skall dessa föreningar få fortsatt arrende och de nyss nämnda jaktkorterna skall inte gälla för de utarrenderade områdena. Varje kommuninnehavare skall dock ha rätt att av föreningen lösa jaktkort som gäller för föreningens område. Föreningen skall även ha rätt att sälja dag- och veckojaktkort till jägare bosatta utanför kommunen. Föreningen betalar in en del av avgifterna från försålda jaktkort till staten som arrende. Resterande del av avgifterna disponerar föreningen för administration samt för jakt- och viltvård, eftersom föreningen skall ansvara för jakt- och viltvården inom området.

Ansvar för administrationen av jakten bör enligt förslaget ligga på länsstyrelsen. För att få en lokal förankring av besluten och för att inte rennäringen skall påverkas negativt föreslås att den kommunvisa hanteringen skall skötas av kommittéer i varje kommun, bestående av representanter för länsstyrelsen, kommunen, berörda samebyar och jaktvårdslokaler. Kommitténs uppgift skall vara att ange inom vilka områden jakt inte skall få äga rum av hänsyn till rennäringen, under vilken tid inskränkningen skall gälla, föreslå lämpligt antal upplåtelser inom varje område, priset för upplåtelse samt att lämna förslag till de hänsynsregler som skall gälla för jaktens bedrivande.

Prissättningen för upplåtelse av rätt till småviltsjakt föreslås i huvudsak ansluta till vad som gäller i Norge. Detta innebär att ett årsjaktkort för en kommuninnehavare bör kosta 70–200 kr och för jakt inom en kommun där jägaren inte är bosatt 200–400 kr. Rätt till småviltsjakt i hela länet föreslås kosta 100–200 kr för tre dygn, 175–350 kr per vecka och 275–470 kr för ett årskort. För utländska medborgare skall avgiften vara 50 % högre än för landets medborgare som är bosatta utanför den kommun där jakten sker. Priset bör variera mellan olika kommuner och län. Priset på dag- och veckojaktkort bör vara högre i början av jaktsäsongen. Genom detta system sprids jakttrycket över hela området och över säsongen.

Småviltsjakt bedrivs i stor utsträckning med hjälp av hund. Några restriktioner vad gäller användningen av hund vid småviltsjakt i det aktuella området bedöms inte som nödvändiga. Hundägaren är nämligen ansvarig för den skada hans hund orsakar, varför det ligger i hans intresse att förhindra skador. Användningen av hund underlättar möjligheten att finna skadskjutet vilt. Erfarenheter från Norge och Finland samt från jakt- och fiskevårdsföreningar i Norrbottens län påvisar inte några problem eller konflikter mellan rennäring och småviltsjakt med hund. Skulle det ändå uppstå störningar på renskötseln vid jakt med hund kan detta enligt förslaget lösas genom krav på användande av hundar som inte driver ren.

Statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen uppgår till ca

6,4 miljoner ha exkl. nationalparkerna. Ca 700 000 ha är upplåtna till jakt- och fiskevårdsföreningar. Därmed återstår det enligt förslaget ca 5,7 miljoner ha mark som i huvudsak är disponibel för småviltsjakt.

I Norrbotten disponerar varje jägare inom jakt- och fiskevårdsföreningarnas områden ca 230 ha. I renskötseområdet i Finland disponerar varje jägare ca 390 ha medan motsvarande siffra i Norge är 960 ha. Med den sistnämnda arealen som beräkningsunderlag skulle de aktuella markerna i Sverige ge utrymme för ca 7 000 jägare. Med den areal som gäller för jakt- och fiskevårdsföreningarna skulle marken i stället räcka till för närmare 28 000 jägare. Enligt förslaget borde utan olägenhet antalet jägare kunna beräknas till 15 000–20 000 personer. Ett annat alternativ för att beräkna jakttrycket är enligt förslaget att beräkna 2–4 jakt dagar per 100 ha som rimlig upplåtelsenivå. Detta innebär 127 000–254 000 jakt dagar per år. Om varje jaktkortshavare jagar 10 dagar per år, innebär det att 12 700–25 400 årsjaktkort kan säljas inom området.

Lantbrukarnas riksförbund och Svenska jägareförbundet anför att syftet med förslaget är att ge ett större antal jägare tillgång till småviltsjakt i fjäll och fjällnära områden. Enligt de båda organisationerna är småviltsjakten inom dessa områden i Sverige, jämfört med liknande områden i våra grannländer, kraftigt underutnyttjad. I ett läge där efterfrågan och behovet av rekreation och naturupplevelser i form av jakt är i ökande, kan det därför inte vara riktigt att så dåligt utnyttja den jaktliga resurs som dessa statligt ägda marker har att erbjuda. Ett ökat jakttryck inom dessa områden kommer enligt förslaget inte att medföra några negativa konsekvenser för viltstammarna. Avskjutningen av ripa i Norge är uthålligt ca tio gånger större än i Sverige trots att ripjaksarealen är mindre. Den föreslagna nyordningen kommer enligt organisationerna inte att innebära något intrång eller någon inskränkning i den jaktutövningsrätt som tillkommer samebymedlem enligt 25 § rennäringslagen. Med stöd av såväl norska och finska som svenska erfarenheter kan också fastläggas att det inte finns någon risk för att den föreslagna nyordningen skulle utgöra någon avsevärd olägenhet för renskötseln. Ett genomförande av förslaget skulle ge turistnäringen inom området stora möjligheter att utvecklas. Detta skulle få stora positiva effekter för näringslivet i norra Norrland. Ett tillvaratagande av dessa jaktresurser ansluter enligt förslaget väl till statsmakternas uttalade målsättning att jakttillfällen så långt möjligt bör medges för marklösa jägare.

Slutligen har Länsstyrelsen i Norrbottens län låtit utreda småviltsjakten på statens mark ovanför odlingsgränsen i länet. Utredningen Småviltsjakt på statens mark ovan odlingsgränsen i Norrbottens län, nuläge – analys – förslag redovisades i november 1991. Upplåtelseformen föreslås bli en annan än vad Lantbrukarnas riksförbund och Svenska jägareförbundet föreslår.

Huvudmannaskapet och huvudansvaret för upplåtelseverksamheten av småviltsjakt bör enligt utredningen ligga kvar på länsstyrelsen. Den ordningen utgör en garanti för att alla berörda intressen skall kunna beaktas vid upplåtelsefrågorna. Det kan inte ankomma på vare sig sameby eller jägarnas organisationer att göra den avvägningen. De jaktliga resurserna som statens markinnehav ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen inrymmer skall utnyttjas så optimalt som möjligt med erforderligt hänsynstagande till rennä-

ringen. Verksamheten skall organiseras så att i första hand ortsbor och boende i fjällkommunerna bereds möjligheter till småviltsjakt. Småviltsjakten skall dessutom i mån av utrymme vara ett instrument för att utveckla turistnäringen i fjällkommunerna och bisysselsättningar inom samebyarna. För hela området föreslås en ny områdesindelning. Indelningen sker i olika områden för samebyarnas upplåtelsejakt, övriga ortsbors upplåtelsejakt, turistföretagens upplåtelsejakt samt områden där länsstyrelsen kan ge direktupplåtelser för korttidsjakt till en bred krets av jägare. Särskild hänsyn skall tas till fjällägenhetsinnehavare och andra utpräglade glesbygdsbor som är beroende av jakten för sin försörjning. Det antal jaktdygn inom resp. område som kan upplåtas och tidpunkten för upplåtelse bestäms med syfte att minimera störningarna för renskötseln. För att underlätta handläggningen och uppföljningen av verksamheten föreslås att ADB-stöd införs. Ett förslag till prissättningen av upplåtelse är under utarbetande.

Jag har nu redovisat tre olika förslag till hur jakten på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen bör utnyttjas. Mot bakgrund av dessa förslag och de övriga förhållanden jag redovisat anser jag att det nu är dags att ta nästa steg i utvecklingen av jakten på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Jag vill för riksdagens kännedom redovisa min syn på hur denna utveckling bör ske. Det upplåtelsesystem som jag förordar har inslag från såväl Lantbruksstyrelsens som Lantbrukarnas riksförbunds och Jägareförbundets förslag.

Som jag tidigare redogjort för ansvarar länsstyrelsen för upplåtelse av rätt till jakt och fiske på den aktuella marken. Upplåtelse avser olika typer av tillstånd. Direkta upplåtelser sker till den enskilde jägaren eller fiskaren för kortare eller längre tid. Lokal jakt- eller fiskeförening kan efter länsstyrelsens upplåtelse av visst område sälja exempelvis jakträttsbevis till sina medlemmar. Föreningar och företag kan också ges tillstånd att till ett bestämt pris förmedla ett visst antal jakt- eller fiskedygn inom ett bestämt område. För vissa områden har upplåtelse skett till jakt- och fiskevårdsföreningar, hotell, sammanslutningar av samebymedlemmar och liknande. Jakten och fisket upplåts därefter till enskilda genom s.k. underupplåtelser. Jag återkommer strax till detta. Åtskilliga jägare och fiskare får också upplåtelser efter ansökan direkt till länsstyrelsen. Det gäller inte minst fjällägenhetsinnehavare och andra glesbygdsbor som ofta är beroende av jakten och fisket för sin försörjning.

De enskilda jägare och fiskare som ansöker om upplåtelse av nyttjanderätt under en speciell tid och på ett bestämt område upplever ofta den nuvarande tillståndsgivningen som godtycklig och länsstyrelsens hantering av ansökningarna som irrationell. Orsakerna till detta är flera. Ansökningarna kommer ofta till länsstyrelsen kort före den tilltänkta jakttidens början. Berörd sameby skall innan beslut kan meddelas ges tillfälle att yttra sig över varje ansökan. Handläggningstiden blir därför lång. Om samebyn avstyrker ansökningen anges sällan skälet härför. Om samebyn avstyrkt ansökningen måste länsstyrelsen ta ställning till om tillstånd ändå kan meddelas. Detta kräver ofta kontakter med byn. Är ärendet av principiell karaktär behandlas det dessutom i länsstyrelsens rennäringsdelegation. Den som å andra sidan erhållit en upplåtelse inom ett visst område kan normalt påräkna att upplå-

telsen förnyas. Denna ordning upplevs av jägarna och fiskarna som orättvis. Länsstyrelsernas resurser att inom rimlig tid avgöra om en upplåtelse skall få ske är ibland för små. Administrationen av den nuvarande upplåtelseverksamheten måste i allmänhet betraktas som omständlig, dyrbar och tidskrävande för såväl jägare och samebyar som länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut kan överklagas till Jordbruksverket och dess beslut till regeringen. Regeringens och ibland även Jordbruksverkets beslut kan komma att meddelas först sedan den tid för jakten som avses i ansökningen redan har förflutit. I 32 § rennäringslagen finns bestämmelser om när nyttjanderätt inte får upplåtas på den aktuella kronomarken. Lagstiftningen innebär däremot inte någon skyldighet för länsstyrelsen att upplåta nyttjanderätt när det inte finns något hinder mot upplåtelse. Detta innebär att en jägare eller fiskare inte alltid kan påräkna en nyttjanderättsupplåtelse även om den skulle vara förenlig med 32 § lagen. De förhållanden som jag nu har beskrivit kan självfallet medföra att det hos jägarna och fiskarna uppstår missnöje vad gäller förvaltningen av statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Handläggningen av enskilda ansökningar om upplåtelser av rätt till jakt och fiske medför kostnader för i första hand länsstyrelsen och är administrativt betungande. Det finns därför redan av vad jag nu har anfört skäl att se över upplåtelseystemet på dessa områden.

Vissa åtgärder har börjat vidtas för att öka i första hand jaktupplåtelseerna och för att förenkla administrationen. Så har i Jämtlands län införts en ny policy för ripjaktupplåtelser. De tidigare förekommande långtidsupplåtelseerna har avvecklats och dagjaktkort introducerats. Inom vissa områden förmedlar länsstyrelsen jaktkortet medan det i ungefär två tredjedelar av området är samebyar, jaktföreningar, hotell m.fl. som getts möjlighet att förmedla jakten. Länsstyrelsens egen verksamhet omfattar ett sextiotal ripjaktområden. Ripjakten inom dessa delar av renbetesfjällen har därmed blivit tillgänglig på i princip samma villkor för alla jägare. Den ripjakt som upplåts i denna form omfattar ca hälften av renbetesfjällens totala areal av 1.1 miljoner ha. Antalet ripjägare har under de två senaste jaktsäsongerna varit drygt 3 200 som jagat under närmare 10 000 dagar. Störningarna i renskötseln har varit måttliga. Den utvidgade ripjakten har vidare medfört väsentligt ökade inkomster för samebyarna och Samefonden samt för hotell, stugbyar och andra i länets glesbygd. Upplåtelseystemet har stora likheter med det som föreslås av Lantbrukarnas riksförbund och Svenska jägareförbundet. Länsstyrelsen i Norrbottens län upplåter i liten omfattning korttidsjakt på småvilt inom Arjeplogs och Gällivare kommuner. I Arjeplogs kommun sker upplåtelse till totalt 36 jägare inom fem områden och i Gällivare kommun till totalt 100 jägare i två områden. För dessa upplåtelser gäller att skriftlig ansökan skall ges in till länsstyrelsen som lottar ut tillstånden bland de sökande. Tillståndet gäller tre på varandra följande dagar under tiden den 25 augusti–den 31 oktober. Jakten får bara ske inom ett av områdena, men tidpunkten för jaktstarten inom den tillåtna tiden bestäms av jägaren. Kostnaden för jakten är 75 kr per dag. Till jakten inom Arjeplogs kommun ansöker ca 200 personer om tillstånd medan antalet jägare i Gällivare, där hund inte får användas, endast uppgår till ett trettiotal. I Västerbottens län upplåter länsstyrelsen ripjakt till drygt 50 jägare inom fyra områden under den

första ripjaksveckan. Fyra föreningar anknutna till samebyar upplåter dessutom ripjakt genom underupplåtelse från länsstyrelsen till ytterligare 200 jägare. Den senare jaktupplåtelsen utbjuds i form av ett "paket" där exempelvis logi ingår. Vid de nu nämnda korttidsjakterna får hund användas. I övrigt är småviltsjakten i länet upplåten endast vad avser ripa och då till ca 1 100 personer som bor ovanför odlingsgränsen eller på annat sätt har anknytning till området. Upplåtelsen gäller vanligen tills vidare. Hund får inte användas.

Jaktutövningen begränsas av bestämmelserna i jakt- och rennäringslagstiftningen. Jaktlagstiftningens bestämmelser om jakt och viltvård lägger inget hinder i vägen för en ökad jakt i enlighet med de olika förslag som presenteras om småviltsjakten ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Jag kommer senare (avsnitt 2.15) att närmare redogöra för viltvården. Som jag nyss redogjort för innehåller däremot rennäringslagen bestämmelser om skyddet för rennäringsintresset. Jag är inte beredd att förorda någon ändring av rennäringslagens bestämmelser i det avseendet. En ändring av det nuvarande systemet för upplåtelser av rätt till jakt får därför inte medföra att det skydd rennäringslagen i dag ger renskötelsen och samebymedlems egen rätt till jakt träds för när. Däremot bör den möjlighet till upplåtelse av rätt till bl. a. jakt som rennäringslagen ger utnyttjas på ett bättre sätt än i dag.

Rennäringen bedrivs i Norge och Finland under förhållanden som liknar de svenska. Jag redogör därför till en början för motsvarande regler i Norge och Finland. Det norska renskötseområdet omfattar den mellersta och norra delen av Norge vilket motsvarar ungefär halva fastlandsarealen. På statens mark är i princip småviltsjakt tillåten för alla norska medborgare och för andra som varit bosatta i Norge under det senaste året. Andra utländska medborgare kan efter ansökan få tillstånd till småviltsjakt om de har särskild anknytning till området. En avgift tas ut för det jaktkort som måste lösas. Avgiften tillfaller staten. Årsavgiften för jakt inom den kommun där jägaren är bosatt är 75 norska kr. För övriga är årsavgiften för jakt inom en kommun 210 kr. Jaktkort som omfattar en skogsförvaltnings område säljs också. Då är avgiften 110 kr för tre dygn, 200 kr per vecka och 440 kr för hela jaktssesongen. I Finnmarks skogsförvaltning, som omfattar hela länet, kostar dock ett årskort 330 kr. De renskötande samerna har, utan att behöva betala någon avgift, samma rätt att jaga småvilt som en kommuninnevånare. Den som löst jaktkort har förutom rätt att använda skjutvapen även rätt att använda fällor och ripsnaror. Vid användning av ripsnara och vissa fällor skall en skriftlig anmälan ske till kommunens viltnämnd. Några speciella regler eller begränsningar i övrigt för jakten av hänsyn till rennäringen finns inte. I de föreskrifter om viltförvaltningen som beslutats av Direktoratet för naturförvaltning ges dock möjlighet till begränsning av antalet jägare. Inom större förvaltningsområden får en uppdelning ske i mindre områden och skilda jakttider. Användningen av hund får begränsas. Lokala tidsbegränsade inskränkningar får ske efter samråd med länsstyrelsen. Möjligheterna att begränsa jakten har tillkommit av hänsyn till viltvården, renskötelsen och kommuninnevånarnas egen jakt. Dessa möjligheter till inskränkning av småviltsjakten har endast använts i Sör-Helgelands förvaltningsområde där ripjakten med hund av hänsyn till renskötelsen begränsats till ca 200 jägare den

första ripjaksveckan. Enligt den norska rennäringslagstiftningen skall hundförare se till att hund inte onödigtvis oroar eller skrämmer ren. Den som färdas i område där ren betar skall visa hänsyn och uppträda med sådan försiktighet att ren inte onödigtvis oroas eller skräms under exempelvis betning och flyttning. Särskild hänsyn skall visas under brunsttid, kalvning, märkning, skiljning och slakt.

Inom den del av Finland som omfattas av renskötseområdet har alla i en kommun boende rätt att jaga småvilt på staten tillhörig mark inom kommunen. Särskild ansökan erfordras inte och någon avgift tas inte ut. Det finns inte några särskilda bestämmelser om jakträtt för samer eller andra renägare. Den som inte är bosatt i kommunen kan hos den finska Forststyrelsen ansöka om jakttillstånd inom ett visst jaktområde. Jaktområdenas storlek varierar mellan ca 1 000 ha och 100 000 ha. Vid utfärdande av jakttillstånd tas hänsyn till kommuninnevärnarnas rätt till jakt samt vilttillgången. Där emot finns inga särskilda bestämmelser om hänsyn till rennäringsen. Ett jakttillstånd kostar 50 finska mark för ett dygn, 100 mark för tre dygn och 150 mark för en vecka. Avgiften tillfaller staten. Inom renskötseområdet kan länsstyrelsen besluta att hund skall hållas i band från den 1 februari om särskilda skäl föreligger. I övrigt saknas bestämmelser om användning av hund vid jakt. Hundförare ansvarar dock för den skada hans hund åstadkommer på bl.a. renskötelsen.

Bestämmelserna i de olika länderna varierar således vad avser samernas rätt till jakt liksom vad gäller upplåtelser av rätt till jakt på statens mark. De norska och finska bestämmelserna medför, jämfört med vad som gäller i Sverige, betydligt större möjligheter till jakt på statens mark för i synnerhet kommuninnevärnarna, men även för andra medborgare. Några olägenheter av betydelse för renskötelsen i Norge och Finland har enligt vad jag erfarit inte uppkommit på grund av de bestämmelser som gäller i dessa länder. Det som i första hand kan vålla problem är användningen av hund. Jag återkommer strax till frågan om användningen av hund vid jakt. Ett förändrat system i Sverige för upplåtelse av rätt till jakt på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen måste självfallet ha sin utgångspunkt i de bestämmelser som gäller i svensk lagstiftning. Ett främjande av jaktintresset får inte leda till att andra viktiga intressen påverkas negativt. Helt uppenbart är emellertid att småviltsjakten inom de aktuella områdena i Sverige utgör en viktig utvecklingspotential som kan utnyttjas i väsentligt större omfattning än i dag utan att renskötseintresset träds för när.

De områden som av länsstyrelserna upplåts till jakt och fiske anges i Lantbruksstyrelsens rapport ha varit i stort sett desamma under lång tid. Genom en större flexibilitet och anpassning till renskötelsens skiftande förhållanden bör möjligheter finnas till betydligt utökade upplåtelser. Detta kan enligt rapporten ske genom att korttidsupplåtelser av jakt lämnas inom särskilt avsatta större eller mindre områden och genom att upplåtelsetiden anpassas efter bl.a. renskötelsens förutsättningar.

Förutsättningarna för att öka upplåtelseerna är enligt rapporten störst i fråga om upplåtelser för sportfiske under vinterhalvåret och korttidsupplåtelser för småviltsjakt, särskilt jakt på ripa. Även om nyttjanderättsupplåtelser i framtiden i viss ökad omfattning sker genom utarrangeringar till jakt-

och fiskeorganisationer, turistorganisationer eller samebyar i form av underupplåtelser kommer enligt rapporten merparten av upplåtelseerna ändå att ske genom länsstyrelsen, som ju har att svara för de övergripande avvägningarna gentemot rennäringsintressena.

De jaktliga resurserna på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen bör enligt min mening utnyttjas i så stor utsträckning som möjligt inom den ram som gällande lagstiftning medger. Jag delar uppfattningen att det är möjligt att upplåta väsentligt större områden än i dag för jakt och fiske. Enligt min uppfattning kan det av Lantbrukarnas riksförbund och Svenska jägareförbundet föreslagna systemet för upplåtelser av småviltsjakt med modifieringar genomföras utan att renskötselintresset träs för när. Inte minst den nya policyn för upplåtelser av ripjakt i Jämtlands län visar detta.

En förutsättning för att renskötseln inte skall störas är att vissa för renskötseln mycket känsliga områden undantas från de områden som upplåts för småviltsjakt. De områden det närmast är fråga om att utesluta från småviltsjakt är platser där samling, skiljning och slakt sker under hösten samt känsliga avsnitt av flyttleder. Inom länsstyrelsen finns sådan kännedom om renskötselns markanvändning att en lämplig avgränsning av områdena lätt bör kunna ske. Det får avgöras från fall till fall om jaktförbudet skall gälla hela året eller endast under viss tid. Även vissa andra områden bör undantas från jakt, i första hand mark runt byar och annan samlad bebyggelse. De områden som i dag är undantagna från upplåtelser av småviltsjakt är väsentligt större än vad som från de angivna synpunkterna är erforderligt. Jag räknar således med att de områden som behöver undantas från jakt endast är av begränsad omfattning. Inom övriga områden bör i princip rätt till jakt alltid upplåtas om olägenhet av någon betydelse inte uppkommer.

I likhet med Lantbrukarnas riksförbund och Svenska jägareförbundet anser jag att jakten bör ske inom avgränsade bestämda områden. Som framgått av min tidigare redogörelse för de nuvarande förhållandena sker också detta. Storleken av områdena bör enligt min uppfattning vara mer beroende av de naturgivna förutsättningarna än vad organisationerna föreslagit. Ripjaktsområdena i Jämtland har en areal av ca 2 500 ha och upplåts till 2-4 jägare åt gången under högst fem dagar. I Västerbottens län har marken delats in i 60 områden. Områdena bör emellertid enligt min mening vara så stora att i princip alla jägare som så önskar samtidigt kan utnyttja ett område. Genom ett sådant förfarande blir länsstyrelsens administration mindre och jägarnas valmöjligheter vid jakten större. Det bör ankomma på länsstyrelsen att fastställa en lämplig avgränsning.

Samhällsutvecklingen har medfört att behovet av tillgång till jakt och fiske för befolkningens försörjning är mindre än tidigare. Det finns emellertid en mindre grupp personer som i större eller mindre omfattning är beroende av jakt och fiske för sin försörjning. Det gäller t.ex. fiskesamer och fjällägnetsarrendatorer samt sådana personer som bor i väglöst land eller som behållit en livsföring utan större påverkan av utvecklingen i samhället. I Lantbrukarnas riksförbunds och Jägareförbundets förslag föreslås att särskilda områden avsätts för kommuninnevånarna. Så har även skett i Jämtland vad gäller den utpräglade glesbygdsbefolkningen. Jag delar uppfattningen att särskilda jaktområden kan behöva avsättas för kommuninnevånarna. Det är

då viktigt att områdena får en sådan storlek att möjligheterna till försörjning inte äventyras för de personer som i det avseendet är beroende av jakten. I den mån någon är beroende av exempelvis ripjakt för sin försörjning skall det vid behov övervägas att i det särskilda fallet säkerställa denna jakt genom att upplåta ett visst område till en sådan person. Området kommer därigenom att undantas från jakt för andra. Det är enligt Lantbruksstyrelsens rapport svårt att avgränsa denna speciella grupp med entydiga kriterier. Avgränsningen bör emellertid grundas på ålder, inkomst, bostadsort, tillgång till egna jaktmarker och fiskevatten m.m. En generell beskrivning kan medföra att gruppen endera blir för liten eller vidgas på ett inte önskvärt sätt. Bedömningen måste vara flexibel, men ha sin grund i behovet av jakt för försörjningen. Det är enligt min mening mycket angeläget att de personer som helt eller delvis är beroende av jakten eller fisket för sin försörjning erhåller erforderliga upplåtelser. Det är självfallet så att jakten eller fisket av hänsyn till samebymedlemmarnas egen jakt och fiske eller andra skäl inte alltid kan ske på den plats sökanden själv önskar. Det viktiga är emellertid att möjligheterna till försörjning inte äventyras. Den grupp det är fråga om torde i första hand omfatta fjällägenhetsarrendatorer och fiskesamer och endast avse ett ringa antal personer inom renskötselområdet.

Jag vill i detta sammanhang även ta upp frågan om upplåtelseavgifterna för de personer som är beroende av jakten för sin försörjning. Enligt 34 § rennäringslagen skall avgift utgå för upplåtelse om det inte finns särskilda skäl för avgiftsfrihet. I förarbetena till lagen (prop. 1971:51) anges som exempel på fall där det kan vara befogat med avgiftsfrihet att upplåtelsen sker till en fiskesame som är beroende av fisket för sin försörjning. För den kategori personer det nu är fråga om bör, om inte särskilda skäl för avgiftsfrihet kan anses föreligga, avgiften ofta kunna sättas lägre än vad som gäller vid upplåtelse till andra. Så är i exempelvis Jämtlands län avgiften för ripjakten för ortsbor ca 30 % lägre än för andra.

Förhållandena är olika i de tre berörda länen vad gäller boende- och markägarstruktur. Upplåtelser till ortsbor har därför kommit att få olika omfattning och inriktning beroende på de olika krav och resurser som föreläggas. I Norrbottens län har en väsentlig del av ortsbefolkningens behov av jakt- och fiskemöjligheter tillgodosetts genom utarrenderingar till föreningar i tätorterna. I Västerbottens län förekommer i stort sett endast personliga upplåtelser till ortsbor. Som jag tidigare nämnt har ca 1 100 personer där erhållit upplåtelse av rätt till jakt efter ripa. I Jämtlands län har efterfrågan från ortsbefolkningen varit relativt liten, då det i fjällområdet finns stora privata mark- och vattenområden. För de boende i glesbygden som inte är beroende av jakt och fiske för sin försörjning har jakten och fisket främst betydelse som en källa för rekreation. I fjällkommunerna är utbudet av fritids- och kulturaktiviteter ofta mindre, varför jakten och fisket där har större betydelse än i andra delar av renskötselområdet. Lantbrukarnas riksförbunds och Jägareförbundets förslag om att alla i kommunen fast bosatta skall ha rätt att jaga på den statliga marken inom kommunen innebär enligt min mening att ortsbornas behov av jakt beaktas på ett rimligt sätt.

Lantbrukarnas riksförbund och Svenska jägareförbundet har föreslagit att kommunvisa kommittéer skall ange undantagsområden, föreslå ett lämpligt

antal upplåtelser för varje jaktområde samt priset för upplåtelseerna. De föreslagna kommittéerna medför enligt min uppfattning en onödigt långtgående administration. Länsstyrelsen har från den 1 juli 1991 övertagit lantbruksnämndens uppgifter. Detta innebär att det hos länsstyrelsen finns en mycket god kännedom om hur renskötseln bedrivs i olika delar av länet. I den till länsstyrelsen knutna länsviltnämnden, som är länsstyrelsens rådgivande organ i frågor om viltvården, finns genom den sammansättning nämnden har god kunskap om jakten och viltvården i olika delar av länet. Länsstyrelsen har enligt jaktlagstiftningen även att ta befattning med åtskilliga andra jaktliga frågor. I de tre nordligaste länsstyrelserna finns en rennäringsdelegation med företrädare för renägarna. Delegationen har bl.a. till uppgift att ta ställning till de övergripande och principiella frågorna om upplåtelser i de aktuella områdena. I delegationen ingår dessutom valda politiker från olika delar av länet som har att tillvarata Ortsbefolkningens intressen. I dessa länsstyrelser länsviltnämnder finns dessutom en ledamot som representerar renägarna i länet. Länsstyrelsens kompetens i de frågor som de föreslagna kommittéerna skall ägna sig åt är således god. De renägande samerna är representerade och kan därmed föra fram sina synpunkter till länsstyrelsen. Mot denna bakgrund anser jag att de föreslagna kommittéerna inte bör införas utan att länsstyrelsen och därtill knutna organ även svarar för dessa avvägningar.

Huvudmannaskapet och huvudansvaret för upplåtelseerna av rätt till jakt och fiske på statens mark inom de berörda områdena måste enligt min mening ligga kvar på länsstyrelsen. Det kan inte komma i fråga att överlämna ansvaret för avvägningen mellan de renskötande samerna och andra befolkningsgruppers intressen i fjällområdet till en sameby eller intresseorganisation. Inte heller bör en sådan uppgift läggas på det nu föreslagna Sametinget. Även om tinget intar ställningen som statlig förvaltningsmyndighet, har det en uppgift som gör det olämpligt att tinget avgör frågor där det finns direkta motstående intressen mellan samisk befolkning och andra. Genom att länsstyrelsen även i fortsättningen har huvudansvaret för upplåtelseerna garanteras att alla berörda intressen beaktas vid besluten om upplåtelse.

Jag föreslår således att upplåtelse av småviltsjakt på staten tillhörig mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen skall ske inom alla områden där olägenhet av någon betydelse inte uppkommer för rennäringen. Markerna delas in i jaktområden vars storlek är beroende av terrängförhållandena och vilttillgången. De som bor inom en kommun får lösa ett jaktkort som ger rätt att jaga inom alla sådana områden i kommunen. Vid behov kan vissa områden avsättas där enbart kommuninnevånarna har rätt att jaga. Övriga får lösa ett jaktkort för varje område, kommun eller län. Jaktområdena bör ha sådan storlek att i princip alla som önskar skall kunna jaga där den tid de önskar. Som jag tidigare redogjort för är efterfrågan på småviltsjakt störst i början av jaktsäsongen, men varierar även mellan olika områden. Intresset från utländska medborgare att jaga i dessa delar av Sverige är litet. Jag bedömer det därför inte nödvändigt att avsätta särskilda områden för utländska medborgare. Lantbrukarnas riksförbund och Svenska jägareförbundet har föreslagit att de jakt- och fiskevårdsföreningar som arrenderat småviltsjakt på statens mark skall få fortsatt arrende. De av länsstyrelsen

utfärdade jaktkortet skall inte gälla för dessa områden. Varje kommuninnehavare skall däremot ha rätt att lösa ett jaktkort för föreningens område. Enligt min uppfattning blir föreningarnas verksamhet med försäljning av jaktkort i allmänhet överflödigt genom den nya policyn för småviltsjakten som jag föreslår. Dessa upplåtelser bör därför i huvudsak avvecklas. Föreningarna lägger visserligen ned ett stort arbete med viltvård, men enligt min uppfattning är det från jakt- och viltvårdssynpunkt bättre att upplåtelseerna sker samlat av länsstyrelsen.

Områdesindelningen skall göras av länsstyrelsen. Arbetet bör ske i samråd med berörda samebyar och lokala jaktvårdssammanslutningar. Det är angeläget att det i denna och andra frågor sker ett samarbete mellan länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län vad gäller övergripande frågor om upplåtelser. Det bör också ske ett erfarenhetsutbyte i mer praktiska detaljer. Olika försök till uppskattningar av det nuvarande jakttrycket har gjorts. På de ripjaksområden som upplåtits i Jämtlands län motsvarar jakttrycket ca ett jaktdygn per 100 ha och år, medan det i de områden som upplåts av Länsstyrelsen i Norrbottens län uppgår till 3-4 jaktdygn per 100 ha. I Troms fylke i Norge motsvarar jakttrycket ca två jaktdygn per 100 ha och år. Det är i det närmaste ogörligt att bedöma hur stort jakttrycket kommer att bli med det föreslagna upplåtelse-systemet. Jakttrycket får inte tillåtas bli för högt av i första hand hänsynen till rennäringen. Begränsningar kan också vara befogade i början av jaktsäsongen i vissa områden liksom i jaktområden som är populära hos jägarna. Jag återkommer strax till detta. Viltbiotoperna och därmed vilttillgången skiljer sig avsevärt mellan olika områden. Tillgången på ripa och annat småvilt bestäms i första hand av väderförhållandena och predationstrycket, medan jakten endast har en obetydlig inverkan på vilttillgången. Från viltvårdssynpunkt finns det därför endast mera sällan anledning att begränsa jakttrycket. Det bör ankomma på länsstyrelsen att avgöra vad som är ett lämpligt jakttryck inom olika områden. Av hänsynen till viltvården och renskötseln kan det ibland bli nödvändigt att kvotera antalet jakttillstånd i attraktiva områden. En sådan kvotering bör ankomma på länsstyrelsen att avgöra. Så har erfarenheten från ripjakten i Jämtlands län visat att efterfrågan på jakt överstiger utbudet den första jaktveckan. Det kan vara svårt att till en början veta vilka områden som är mest attraktiva. Klart är dock att jaktintresset är som störst i början av jaktsäsongen. Det kan därför finnas anledning att inledningsvis ha en kvotering av jakttillstånden inom de områden där stor tillströmning av jägare väntas. Enligt Länsstyrelsen i Jämtlands län är det problem med att utforma ett rationellt och rättvist bokningssystem för de områden där det råder stort jakttryck. I Jämtlands län används ett system med telefonkö för bokning av jaktkortet, medan det i Västerbottens och Norrbottens län sker en utlottning. Det bör vara en uppgift för de tre berörda länsstyrelserna att tillsammans och i samråd med Jordbruksverket utforma ett kösystem som med minsta möjliga administration ger ett så rättvist resultat som möjligt. Ett annat sätt att styra jakttrycket kan då vara att ha högre avgifter inom attraktiva områden. Efter några år torde sådana erfarenheter ha vunnits att styrningen av jakttrycket till olika jaktområden kan ske enbart genom differentiering av avgifterna.

Vid småviltsjakt används ofta hund. En lös hund som börjar jaga ren kan i värsta fall spolierna flera dagars samlingsarbete för renägarna. De allvarligaste störningarna torde kunna inträffa om en hund efter jakten blir kvar i område där det finns ren. Som jag nyss redogjort för har det i Norge endast i ett förvaltningsområde införts begränsning av användningen av hund och då endast under den första ripjaksveckan. De svenska bestämmelserna om användning av hund innebär följande. När renar befinner sig inom betesområde där renskötsel är tillåten skall enligt 93 § första stycket rennäringslagen hund i trakten hållas i band eller instängd om inte länsstyrelsen medger annat. Om hund anträffas medan den jagar eller på annat sätt ofredar ren inom sådant område får hunden enligt paragrafens andra stycke dödas av den som äger eller vårdar ren om hunden inte låter sig upptas. Den som bryter mot bestämmelsen om att hålla hund i band eller instängd kan enligt 94 § punkten 8 lagen dömas till böter. Enligt 6 § lagen (1943:459) om tillsyn över hundar och katter svarar ägaren eller den som mottagit hunden till underhåll eller nyttjande för den skada som hund orsakat även om något vållande inte föreligger. Som framgår av min redogörelse är den svenska lagstiftningen betydligt strängare än den norska och finska vad gäller användningen av hund i renskötselområdet. Enligt Länsstyrelsen i Jämtlands län har användningen av hund under ripjakten inte inneburit några påtagliga problem. Som jag nyss redogjort för är intresset för småviltsjakt mycket litet i de områden i Gällivare kommun där länsstyrelsen upplåter korttidsjakt. Detta torde bero på att hund inte får användas där. Det är svårt att under höstjakten på ripa bedriva en effektiv jakt utan tillgång till en fågelhund. Behovet av en hund för eftersök av skadat vilt bör också uppmärksammas. Enligt min uppfattning är det inte erforderligt att vid ett införande av det föreslagna systemet för småviltsjakt ändra de nuvarande bestämmelserna om användning av hund. Som jag redogjort för skall de från renskötselsynpunkt känsligaste områdena inte ingå i de områden där småviltsjakt generellt upplåts. Skulle det även inom andra områden undantagsvis finnas risk för störningar på renskötseln får som villkor för jakten där gälla att hund inte får användas. En annan möjlighet är att i likhet med det norska systemet begränsa antalet jägare med hund i känsliga områden. Inskränkningarna skall självfallet endast gälla under den tid det är nödvändigt från renskötselsynpunkt. Det får komma på länsstyrelsen att överväga de inskränkningar i fråga om användningen av hund som kan behövas i olika områden.

Underupplåtelser, dvs. tillstånd från länsstyrelsen att vidareförmedla jakt- och fiskeupplåtelser, sker vanligen som en direkt förmedling av jaktkort som ställts ut av länsstyrelsen och avser jakt inom ett bestämt område. Denna möjlighet att förmedla jaktkort innebär att exempelvis ett hotell eller en stugby kan få en högre beläggning och längre säsong än normalt. Jägarna slipper ansökningsförfarandet hos länsstyrelsen. Jakten kan emellertid bli dyrare eftersom den ibland är förenad med exempelvis obligatoriskt logi.

Förmedlingsverksamheten ger självfallet samebymedlemmarna och andra boende i glesbygd sysselsättning. Den kan också öka utbudet av jakt och fiske genom att områden som av hänsyn till renskötseln kan vara svåra att upplåta då kan bli tillgängliga för jakt åtminstone under delar av jaktsäsongen. Lantbruksstyrelsen har föreslagit att underupplåtelser bör få före-

komma då samordningsfördelar kan vinnas, om verksamheten kan tillföras ytterligare moment i form av exempelvis stuguthyrning eller då störningarna för renskötseln minskas. Genom mitt förslag till ny policy för jaktupplåtelse serna försvinner i stort sett behovet av underupplåtelse utom vad gäller jakt- och fiskevårdsföreningarna samt i undantagsfall i de områden som är så störningskänsliga för renskötseln att upplåtelse enligt det föreslagna systemet inte kan ske. Inom de senare områdena kan det vara lämpligt att underupplåtelse sker till samebymedlem eller sammanslutning av samebymedlemmar. Därigenom kan även störningskänsliga områden i viss utsträckning utnyttjas för jakt. Länsstyrelsen bör vid sådana underupplåtelse besluta om prisnivå och andra villkor för verksamhetens bedrivande. Däremot bör särskilda områden avsedda enbart för underupplåtelse inte avsättas. De underupplåtelse som förekommer i dag är ofta kombinerade med obligatoriska transporter, logi eller guidning. Underupplåtelse till olika personer eller bolag försvårar en samlad och effektiv marknadsföring och fördyrar ofta jakten i onödan. Sysselsättningseffekten av själva förmedlandet av jakttillstånd är dessutom mycket låg. Däremot kan självfallet samebymedlemmarna och andra erbjuda transporter, logi och annan service som jägare och fiskare kan utnyttja om de så vill. Sådan verksamhet kan vara ett viktigt bidrag för att skapa sysselsättning och att utveckla turistnäringen. Om kvotering av jakttillstånd skulle erfordras inom något område bör hotell och andra som arbetar med kringverksamhet till jakten få möjlighet att förmedla en del av dessa tillstånd.

Som jag tidigare redogjort för skall upplåtelse av nyttjanderätt ske mot avgift. Avgiften fördelas mellan berörd sameby och Samefonden. Enligt 19 § första stycket punkten 2 rennäringsförordningen (1971:438) betalas ur Samefonden kostnad för fiske- och jaktvårdande åtgärder på mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen samt för fiske- och jaktbevakning. För budgetåret 1991/92 beslutade Styrelsen för Samefonden att anslå totalt 3,4 miljoner kronor för jakt- och fiskevård, jakt- och fiskebevakning samt för driftskostnader för anläggningar m.m. i renskötseln. Någon uppdelning av beloppet på olika ändamål skedde inte. Styrelsen för samefonden beslutade den 3 juni 1991 att för de nämnda ändamålen länsstyrelserna i de tre nordligaste länen ur Samefonden i fortsättningen skall erhålla bidrag med 85 % av de avgifter som länsstyrelsen enligt 3 § förordningen skall betala till fonden för jakt- och fiskeupplåtelse. Under budgetåret 1991/92 uppgick de tre länsstyrelsernas intäkter av jakt- och fiskeupplåtelse till knappt 8 miljoner kronor, varav 3,3 miljoner kronor för jakten och 4,7 miljoner kronor för fisket. Inkomsterna var högst i Norrbottens län och lägst i Jämtlands län.

Hälften av inkomsterna av jaktupplåtelse tillförs Samefonden, dvs. drygt 1,6 miljoner kronor budgetåret 1991/92. Av detta belopp erhåller länsstyrelserna 85 % för bl.a. viltvård och jaktbevakning. Vid upplåtelse av rätt till jakt eller fiske bör i fortsättningen länsstyrelsen ta ut en särskild avgift för vilt- och fiskevårdsåtgärderna samt för jakt- och fiskebevakningen. Den avgiften bör även täcka länsstyrelsernas kostnader för arbetet med de enskilda upplåtelse. Länsstyrelsen bör själv få besluta om hur viltvårdsåtgärderna och jaktbevakningen bäst skall genomföras. Jag utgår från att såväl samebymedlemmar som annan glesbygdsbefolkning kommer att engageras i

det arbetet. Mitt förslag innebär att inkomsterna ökar för samebyarna och Samefonden. Länsstyrelsen får i fortsättningen täckning för sina administrationskostnader vad gäller själva upplåtelseverksamheten och får genom avgiften särskilda medel till vilt- och fiskevård liksom för bevakningen. Avgiften bör också användas för att framställa behövliga kartor och annat informationsmaterial. Jag avser att i ett annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag om dessa avgifters storlek.

När det gäller avgifterna för upplåtelse vill jag anföra följande. Det är vanligt att jägare inte disponerar mark som de själva eller någon i deras familj äger. Det är därför av stor betydelse för jägarna att jaktmark finns tillgänglig för upplåtelse och att upplåtelse sker till överkomliga priser. Länsstyrelsen har således ett ansvar för att inte enbart beakta intresset av att upplåtelse ger inkomster för samebyarna och Samefonden utan även att jakten blir tillgänglig på rimliga ekonomiska villkor. Länsstyrelserna bör själva bestämma upplåtelseavgifternas storlek. De avgifter som tas ut i Norge kan vara till vägledning vid fastställandet av avgifterna. I Jämtlands län är upplåtelseavgiften för ripjakt under år 1992 för icke Ortsbor 340 kr per dag under de tre första jaktveckorna, 230 kr per dag under de påföljande tre veckorna och därefter 115 kr per dag. Det är naturligt att avgifterna kommer att variera mellan olika områden och under olika tider av jaktsäsongen. Så kan exempelvis avgiften för småviltsjakt vara högre under de första ripjaktveckorna eller i områden som ligger nära väg. Som jag tidigare redogjort för bör kommuninnevånarna kunna köpa ett jaktkort som gäller hela året. I övrigt bör det ankomma på länsstyrelsen att besluta vilka former av jaktkort som skall finnas.

Sammanfattningsvis anser jag att småviltsjakt bör upplåtas i väsentligt större omfattning än i dag. I princip bör all statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen upplåtas för småviltsjakt, om olägenhet av någon betydelse inte uppkommer för rennäringen eller när samebymedlems rätt till jakt eller fiske inte träds för när. Undantag bör således endast göras för sådana mindre områden som är belägna vid samlad bebyggelse och där samling, skiljning eller slakt av ren pågår under hösten samt vid känsliga avsnitt av flyttleder. Marken delas in i områden vars storlek bestäms av länsstyrelsen. I princip skall alla som så önskar kunna jaga småvilt inom ett område. De fast boende skall kunna lösa ett årskort som ger rätt till småviltsjakt på all upplåten statlig mark inom kommunen. Fjällägenhetsarendatorer och andra som är beroende av jakten för sin försörjning skall ges företräde till jakten. Behovet av underupplåtelser försvinner i stort sett genom den nya upplåtelsepolicyn. Länsstyrelsen har även i fortsättningen ansvaret för upplåtelse av jakt inom de aktuella områdena. Samebymedlemmar och andra glesbygdsbor får ökade sysselsättningsmöjligheter genom anordnande av logi, transporter och annan service till jägarna.

Fisket

Möjligheterna att fiska med krok på renbetesfjällen och på statens mark ovanför odlingsgränsen är i dag betydligt större än vad gäller möjligheterna att bedriva småviltsjakt. Länsstyrelserna har infört sportfiskekort som om-

fattar sjöar i hela länet, en kommun eller en sameby. Avgiften är normalt 30 kr per dygn, 120 kr per vecka och 200–250 kr per år. I vissa älvar och åar är sportfisket kvoterat varför upplåtelse av fiske där sker genom ansökan hos länsstyrelsen. Upplåtelse tiden är i dessa vatten vanligen begränsad till tre dygn och avgiften är högre.

Intrånget i renskötseln vid sportfiske är i stort sett begränsat till den störning som kan uppstå vid skoterkörning till och från fiskevattnen. Förbud mot körning med snöskoter råder emellertid inom stora delar av fjällvärlden. Körning får där endast ske längs särskilt inrättade skoterleder. Genom att använda dessa leder minimeras störningarna för renskötseln.

För att trygga samebymedlemmarnas rätt till fiske har länsstyrelsen undantagit ett antal sjöar inom varje sameby från upplåtelse av fiske, s.k. undantagsvattnen. Även ett antal andra fiskevattnen är av olika anledningar undantagna från sportfiske.

I Norge får alla norska medborgare bedriva sportfiske med krok i samtliga sjöar på statens mark sedan fiskekort betalats. Detta kan ske på varje postkontor. Genom att lösa det s.k. Nordnorgekortet får fiske ske i drygt 50 000 sjöar. Detta kort kostar 60 norska kr för tre dygn, 120 kr per vecka och 240 kr per år. Den som är under 16 år eller äldre än 70 år behöver inte lösa fiskekort. Fisket i de laxförande älvarna på statens mark är däremot utarrenderat till jakt- och fiskevårdsföreningar. Där gäller därför andra villkor och priser. Nätfiske är i Finnmarks förvaltningsområde förbehållet ortsbefolkningen medan i andra områden nätfisket upplåts i vissa sjöar. De renskötande samerna har rätt att fiska utan att lösa fiskekort. Som framgår av min redogörelse finns det tämligen stora likheter mellan det norska och det svenska systemet vad gäller sportfisket på statens mark.

Själv gör jag följande bedömning. Även när det gäller upplåtelse av rätt till fiske är det angeläget att i första hand tillgodose behovet av upplåtelser till dem som helt eller delvis är beroende av fisket för sin försörjning. Fisket kan ske både till avsalu och för husbehov. Det gäller exempelvis fiskesamer, fjällägenhetsarrendatorer och licensierade yrkesfiskare. Dessa personer skall kunna påräkna upplåtelse av rätt till fiske. Tillståndet bör i allmänhet komma att avse fiske med nät. Självfallet kan de av fiskevårdsskäl eller av hänsynen till samebymedlemmarnas eget fiske inte alltid påräkna en upplåtelse just i den sjö där de själva önskar bedriva fisket. Berörda samebyar och länsstyrelser bör dock enligt min mening kunna lösa frågan om dessa upplåtelser på ett för alla parter tillfredsställande sätt.

När det gäller fisket i övrigt gör jag följande bedömning. Upplåtelse av sportfiske med krok bör kunna ske i betydligt större omfattning än för närvarande utan att olägenheter av någon betydelse uppkommer för rennäringen. Fisket är till sin natur mindre störande och omgivningsbelastande än jakten, även bortsett från säkerhetsaspekterna. Grundförutsättningen bör vara att alla vatten upplåts om inte hinder föreligger. Förutom hänsynen till rennäringen kan hinder finnas från naturskyddssynpunkt eller andra allmänna intressen. Sportfiske bör inte medföra besvärande intrång i fisket genom konkurrens om fångsten. Någon olägenhet av betydelse för renskötseln uppstår inte genom själva fisket. Däremot kan trafik och annan verksamhet i anslutning till fisket medföra störningar. Olägenheterna kan undvikas eller mini-

meras genom att upplåtelseerna regleras i tid och rum genom att upplåtelse-
der och övriga villkor anpassas.

Förutsättningarna för fiskeupplåtelser bestäms genom att reservera vatten
i erforderlig omfattning för samebymedlemmarnas eget behov, s.k. undan-
tagsvatten. Alla vatten som inte reserverats för samebymedlemmarnas fiske
bör delas in i grupper efter om de kan upplåtas hela året, endast sommar
eller vinter eller endast under en kortare period som kan tillkännages med
kort varsel. I motsats till vad jag nyss förordat för jakten bör det inte avsättas
särskilda områden för kommunbor. Kommuninnevånare bör ges företräde
endast i sådana fall där en begränsning av fisket måste göras inom särskilt
känsliga områden där störningar kan uppstå genom skotertrafik, flygverk-
samhet m.m.

De flesta vattnen tål ett krokfiske med handredskap i en omfattning som
tillgodoser efterfrågan på sådant fiske. Undantag kan dock gälla för vissa
strömmande vattendrag där fisket måste begränsas. Särskilt vid ett stort ut-
brott av fiskevatten blir fisketrycket självreglerande. Om fångstmöjligheterna
minskar avtar fisket långt innan någon långvarig negativ påverkan på fiskbe-
ståndet uppstår. Nödvändig styrning och begränsning av fisket bör göras ge-
nom en begränsning av tiderna för upplåtelser och bestämmelser om tillåtna
redskap, fiskemetoder, minimimått, maximerad fångstmängd m.m. När det
däremot gäller nätfiske för rekreation bör sådan upplåtelse endast ske i
större sjöar och i sådan omfattning att ett uthålligt fiske är möjligt. Mot bak-
grund av vad jag nu redogjort för bör i första hand övervägas att införa eller
utveckla fiskekort som omfattar hela eller större delar av länet. Det är vidare
angeläget att överväga om inte ytterligare fiske kan upplåtas i de sjöar som
av olika anledningar i dag är undantagna från fiske. Antalet undantagsvatten
varierar kraftigt mellan olika samebyar. Det är naturligt att så är fallet efter-
som fisktillgång och den tid som ägnas åt fiske är olika inom skilda delar av
renskötselområdet. Det finns dock enligt min mening anledning för länssty-
relserna att närmare överväga om inte upplåtelse av fiske i stor del av de
nuvarande undantagsvattnen bör kunna tillåtas. Sådant arbete pågår också.
Länsstyrelsen i Jämtlands län ser för närvarande över sin policy för fiskeupp-
låtelser. Av de drygt 1 600 sjöar på renbetesfjällarna som är större än 5 ha får
sportfiske bedrivas i 265. Länsstyrelsen räknar med att drygt 1 000 av dessa
sjöar från år 1993 skall kunna upplåtas för sportfiske och ingå i ett länsfiske-
kort. För egen del anser jag att det borde kunna tillämpas en enkel regel för
att många sjöar som av hänsynen till samebymedlemmarnas eget fiske bör
undantas från upplåtelse. Länsstyrelsen kan exempelvis ha som riktmärke
att varje renskötande familj bör för sitt eget fiske disponera ett par medel-
stora sjöar om inte särskilda skäl talar för annat.

I likhet med vad jag nyss anfört om jakten bör underupplåtelser endast
förekomma inom de områden där upplåtelse annars inte kan ske genom att
olägenheter skulle uppstå om inte verksamheten kan styras i detalj och ske
under kontroll av samebyn. Detta bör endast bli aktuellt inom mycket be-
gränsade områden och för vatten som inte redan upplåts.

Förmedlingen av fisketillstånd bör kunna ske för områden där kraven på
styrning är mindre. Sådan förmedling kan göras även av sammanslutningar
och företag utanför samebyn. I likhet med vad jag nyss föreslagit för jakten

bör en upplåtelse fritt kunna utnyttjas utan samtidigt krav på logi eller transport.

Som jag tidigare redogjort för uppgick länsstyrelsernas intäkter av fiskeupplåtelser budgetåret 1991/92 till totalt 4,7 miljoner kronor. Av detta belopp tillfaller tre fjärdedelar Samefonden och en fjärdedel samebyn. Detta innebär att samebyarnas inkomster av fiskeupplåtelser uppgick till knappt 1,2 miljoner kronor medan Samefonden erhöll drygt 3,5 miljoner kronor. Föredragande statsrådet anförde i prop. 1971:51 med förslag till rennäringslag, m.m. att efterfrågan på sportfiskevatten ökar. Detta gäller enligt föredraganden inte minst beträffande vattnen ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. För samerna kan en ökning av fiskeupplåtelseerna betyda väsentligt förbättrade inkomster och starka skäl talade enligt föredragandens mening för att byarna själva i betydande utsträckning bör få förfoga över inkomsterna från fiskeupplåtelser. Å andra sidan måste en god fiskevård vara en av förutsättningarna för att fiskeupplåtelseerna skall kunna ge samerna goda inkomster. Därför borde av ifrågavarande inkomster en inte oväsentlig del avsättas för fiskevårdande åtgärder. Hur stor del av dessa inkomster som skall tillföras fonden resp. vederbörande by bör omprövas från tid till annan. Föredraganden ansåg att fiskeinkomsterna i inledningsskedet bör fördelas med 75 % på fonden och 25 % på berörd by. Föredraganden underströk vikten av att de aktuella fiskevattnen görs till föremål för en genomgripande upprustning samt att avgifterna för fiske och övriga upplåtelser bestäms efter marknadsmässiga grunder. Det bör enligt föredraganden ankomma på Lantbruksstyrelsen att följa verkningarna av den förordade fördelningen och så snart det visar sig möjligt föreslå att en större andel av inkomsterna från fiskerättsupplåtelser tillförs byn.

Lantbruksstyrelsen anser i sin rapport att en fortsatt genomgripande upprustning av fiskevattnen, som framhålls i den nyss nämnda propositionen, inte är möjlig med anslag enbart från Samefondens intäkter av fiskerättsupplåtelser vid nu rådande kostnadsläge om krav finns på att fonden tillförs nettotillskott av någon betydelse. Betydande insatser har enligt Lantbruksstyrelsen gjorts genom åren med anslag från annat håll. Serviceåtgärder har utförts som beredskapsarbeten med full kostnadstäckning av AMS-medel. Direkt fiskevårdande åtgärder har genomförts med anslag av särskilda villkorsmedel i vattenregleringsmål, med vattenavgiftsmedel och på senare år även med statligt fiskevårdsbidrag. Även i fortsättningen måste möjligheterna till extern finansiering av åtgärder noga bevakas. De aktuella vattnen är av så stor betydelse för fritidsfisket och turismen att anslag ur allmänna medel enligt Lantbruksstyrelsen rätteligen borde kunna påräknas när behov av mera omfattande åtgärder uppstår.

Från samebyarna har enligt Lantbruksstyrelsen framförts att en andel av 25 % av intäkten för fiskeupplåtelser är för låg. Det framhålls ibland att samebyn om möjligt hellre avstod från upplåtelse då byns andel inte anses kompensera de olägenheter som upplevs. En ökning av samebyns andel till hälften av intäkten kan därför enligt Lantbruksstyrelsen anses motiverad. Bättre kompensation direkt till berörd sameby är rättvisare än transferering via Samefonden. Det är dessutom troligt att en ökad intäktsandel till samebyarna medför att fler vatten ställs till förfogande för sportfiske, vilket i sin

tur medför ökade intäkter till Samefonden. Lantbruksstyrelsen föreslår därför att inkomsterna av fiskeupplåtelser skall delas lika mellan samebyn och Samefonden.

Prop. 1992/93:32
Bilaga 2
Jordbruksdep.

Som jag nyss redogjort för uppgick länsstyrelsernas intäkter för fiskeupplåtelse till 4,7 miljoner kronor budgetåret 1991/92. Samebyarna erhöll knappt 1,2 miljoner kronor medan Samefondens andel av upplåtelseavgifterna uppgick till 3,5 miljoner kronor. Jag delar Lantbruksstyrelsens uppfattning att i fortsättningen hälften av upplåtelseavgifterna för fisket bör tillfalla berörd sameby och den andra hälften tillfalla Samefonden. Som jag nyss redogjort för bör kostnaderna för bl.a. fiskevårdsåtgärderna och fiskebevakningen inte längre utgå ur Samefonden. Även när det gäller fisket bör således länsstyrelsen ta ut en särskild administrationsavgift för att täcka dessa kostnader liksom kostnaden för administrationen av själva upplåtelseerna.

Jakt- och fiskekojor

Jakten och fisket bedrivs ofta långt från körbar väg och inte sällan under dåliga väderleksförhållanden. De längre jakttiderna efter bl.a. älg och kraven på en ökad och effektivare avskjutning medför att jägare uppehåller sig längre tid inom avlägset belägna ödemarksområden. I första hand nätfiskarna använder sig ofta av tung och otymplig utrustning. Detta kan enligt min mening tala för att jägare och fiskare under vissa omständigheter skall kunna få tillstånd att inneha enklare kojor på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Samtidigt har det genom dagens moderna transportmedel som exempelvis snöskoter blivit lätt att ta sig långa sträckor även i svår terräng och dåligt väder. Viss ökad möjlighet att få tillstånd att uppföra koja bör enligt min mening ändå övervägas.

Ett tillstånd att uppföra jakt- eller fiskekoja bör i första hand ges till de personer som helt eller delvis är beroende av jakt eller i första hand nätfiske för sin försörjning. Tillståndet bör vara personligt och endast avse den tid som jakt- eller fiskeupplåtelsen omfattar. Vidare bör gälla att jakt- eller fiskeområdet är beläget på långt avstånd från körbar väg. Länsstyrelsen i Norrbottens län beviljar exempelvis tillstånd att uppföra en koja per älgjaktslag samt till yrkesfiskare. En förutsättning för tillstånd är att avståndet mellan jaktområdet och bilväg överstiger 5 km. Denna sträcka kan enligt min uppfattning utgöra en lämplig norm för när tillstånd bör beviljas. För yrkesfiskare kan det finnas skäl att medge upplåtelse även i närheten av en väg. Ett tillstånd får självfallet inte beviljas i strid mot exempelvis bestämmelserna i 32 § rennäringslagen, bestämmelserna i plan- och bygglagen om uppförande av byggnader eller mot naturresurslagens bestämmelser om bebyggelse och anläggningar i vissa fjällområden. Tillståndet bör endast avse byggandet av enklare kojor. I den mån kojan har en vedeldad uppvärmningsanordning bör tillståndet även kunna innefatta rätt att på statens mark ta ved för uppvärmningen. Det är angeläget att länsstyrelsen i sin tillstånds- och tillsynsverksamhet beaktar att byggnaderna inte får karaktär av fritidsbebyggelse. När jakt- eller fiskeupplåtelsen upphör skall kojan avlägsnas från platsen.

Överklagande av upplåtelsebeslut

Länsstyrelsens beslut med stöd av 32 § rennäringslagen i ärenden om upplåtelse av jakt eller fiske på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen får överklagas till Statens jordbruksverk. Jordbruksverkets beslut kan överklagas till regeringen. Under senare år har i fråga om flertalet ärendegrupper inom Jordbruksdepartementets område beslut fattats om lag- och förordningsändringar som innebär att regeringen befriats från att pröva överklaganden i förvaltningsärenden. Starka skäl talar för att så borde ske också när det gäller ärenden om upplåtelser inom renskötselområdena. Frågan behöver beredas ytterligare men i ett avseende är jag beredd att redan i det här sammanhanget föreslå en ändring. Enligt 33 § första stycket jaktlagen (1987:259) gäller som huvudregel att jakt efter älg endast får ske efter licens av länsstyrelsen och inom ett område som länsstyrelsen registrerat, licensområde. Enligt 54 § jaktlagen får beslut om registrering av licensområde överklagas hos kammarrätten. Länsstyrelsens beslut i övriga frågor, exempelvis vad gäller det antal älgar som får fällas inom ett licensområde, får där emot inte överklagas. Som jag tidigare redogjort för krävs för att annan än sameby medlem skall få jaga på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen även länsstyrelsens upplåtelse med stöd av 32 § rennäringslagen. Länsstyrelsens beslut i detta avseende får alltså överklagas till Jordbruksverket och därifrån till regeringen.

De överklaganden över länsstyrelsens beslut som prövas av Jordbruksverket avser mestadels frågan om upplåtelse av älgjakt till enskild person, jaktområdets storlek, det antal älgar som får fällas och tiden för upplåtelsen. Möjligheterna att ändra ett överklagat beslut till den klagandes fördel i dessa avseenden är små efter det att länsstyrelsen bestämt hur många älgar som får fällas. Regeringens prövning av ett från Jordbruksverket överklagat ärende hinns ofta inte med före älgjaktens början. Jag anser mot denna bakgrund att möjligheten att överklaga Jordbruksverkets beslut i en dit överklagad fråga som avser upplåtelse av rätt till jakt efter älg bör begränsas. När en sameby överklagar dessa beslut är anledningen att upplåtelsen anses medföra avsevärd olägenhet för renskötelsen eller besvärande intrång i sameby medlems rätt till jakt. Regeringen bör ha möjlighet att pröva överklagade beslut av denna karaktär. Jag föreslår således att Jordbruksverkets beslut i en överklagad fråga som avser upplåtelse av rätt till jakt efter älg endast får överklagas av sameby. Förslaget föranleder en ändring i rennäringslagen.

Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag till de ändringar i rennäringslagstiftningen som föranleds av vad jag nu har anfört om upplåtelseerna inom renskötselområdet.

2.15 Åtgärder för att förbättra vilt- och fiskevården

Mitt förslag: En sameby skall kunna undanta visst område från medlemmarnas användning för jakt eller fiske om det behövs av hänsyn till vilt- eller fiskevården eller av annat särskilt skäl.

Lantbruksstyrelsens förslag överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks eller lämnas utan erinran.

Skälen för mitt förslag: För att jakten och fisket på renbetesfjällen och ovanför odlingsgränsen skall ge en optimal avkastning krävs en effektiv vilt- och fiskevård.

Viltvården

Viltvården har behandlats i prop. 1986/87:58 om jaktlag, m.m. och prop. 1991/92:9 om jakt och viltvård. I 4 § jaktlagen (1987:259) anges bl.a. att viltet skall vårdas i syfte att bevara de viltarter som tillhör landets viltbestånd och att främja en med hänsyn till allmänna och enskilda intressen lämplig utveckling av viltstammarna. I viltvården ingår att genom särskilda åtgärder sörja för att viltet får skydd och stöd. Jakten skall anpassas efter tillgången på vilt. Jaktlagstiftningen är således uppbyggd på principen att jakt är tillåten om den är försvarlig från viltvårdssynpunkt.

De särskilda åtgärder för viltet som närmast kommer i fråga ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen är mink- och mårdfångst, avskjutning av mås- och kråkfågel samt bränning av ris. Sådan viltvård sker framför allt inom de områden som arrenderas av jakt- och fiskevårdsföreningarna. Inom övriga områden ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen får viltvårdsarbetet betraktas som eftersatt.

De tillstånd till småviltsjakt som utfärdas av länsstyrelsen innefattar vanligen även en förpliktelse att till länsstyrelsen rapportera skjutet vilt. För att få en lämplig utveckling av viltstammarna är det viktigt att en avskjutningsstatistik som grundas på dessa rapporter tas fram. Det bör enligt min mening ankomma på länsstyrelsen att i samråd med jägarnas organisationer och berörda samebyar utveckla ett program för det framtida viltvårdsarbetet.

Fiskevården

Möjligheten att bedriva en effektiv fiskevård på statens vatten ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen är starkt beroende av ett direkt bestämmande över fiskerättsupplåtelseerna. Grunden för fiskevården måste vara att så långt det är möjligt anpassa fisket till de biologiska förhållandena. Fiskbestånden skall skyddas och bevaras så att en hög och jämn avkastning blir möjlig både kvantitativt och kvalitativt. Detta sker genom reglering av fisket med avseende på total beskattning av fiskbestånden, beskattningens inriktning på fiskarter och årsklasser och fredande av fiskens lek och uppväxt. Därtill kommer åtgärder för att förbättra fiskens livsmiljö, s.k. biotopförbättrande åtgärder. Dessa kan bestå i undanröjande eller byggande av vandringshinder, anläggande av lekplatser, uppväxtområden och ståndplatser, vegetationsbekämpning m.m. Först därefter kommer inplantering av fisk och näringsorganismer.

Genom inventeringar och undersökningar finns kunskap om fiskbeståndens beskaffenhet. Tillståndet präglas av stor variation. Några vatten är utarmade genom alltför hårt fiske eller ensidigt fiske efter begärliga fiskarter. Andra åter beskattas inte alls eller i obetydlig omfattning med bestånd av

mager och i växten avstannad fisk som resultat. Det är sällan positivt från fiskevårdssynpunkt att ett vatten inte utnyttjas för fiske under någon längre tid. Ett alltför litet utnyttjande av bl.a. fjällsjöarna främjar framför allt dvärgbestånd av fisk. Det råder obalans i utnyttjandet av fiskevattnen.

En viktig del av fiskevården är en väl fungerande fiskebevakning. En sådan bevakning är angelägen speciellt i de vatten som ofta drabbas av olovligt fiske med exempelvis nät.

En tilltagande och oroande faktor för fisket i framför allt Jämtlands län är försurningen. Skadorna av försurningen visar sig bl.a. i form av kraftigt minskade eller helt utslagna bottenorganismer. Kalkning av försurade vattendrag resulterar oftast i en klar förbättring av bottenfaunan.

Frågan om ett effektivt utnyttjande av fiskevattnen bör i första hand lösas genom en styrning av upplåtelseerna. Den kan även tas upp i samebyarnas markanvändnings- och utvecklingsplaner.

Att uppnå en väl avvägd beskattning av alla vatten är omöjligt. Mycket kan emellertid göras genom att styra och reglera fisket i olika hänseenden, t.ex. genom att iakttä fredningstider och minimimått.

Regleringen av fisket kan ske genom att fiskerättsägarna själva beslutar i fiskevårdsområdesföreningar eller samfällighetsföreningar. Samebyarna kan på motsvarande sätt besluta vad gäller bymedlemmarnas fiske. När det gäller fiske i samband med upplåtelser ankommer det på länsstyrelsen att efter hörande av samebyarna besluta om hur fisket får bedrivas.

Vid kostnadskrävande fiskevårdsåtgärder är det av avgörande betydelse att fiske inte bedrivs på ett sådant sätt att åtgärderna spolieras.

Speciella problem finns med vatten där både staten och enskilda äger fiskerätt. I allmänhet bör det gå att få till stånd en överenskommelse med samebyn om begränsning av fisket. Samebyn får då fatta beslut om hur bymedlemmarna skall utnyttja fisket.

För att öka möjligheterna att bedriva en effektiv jakt- och fiskevård föreslår Lantbruksstyrelsen att en sameby skall kunna undanta visst område inom byn från medlemmarnas användning för jakt eller fiske. Mot bakgrund av vad jag har anfört om behovet av sådana vårdinsatser ansluter jag mig till styrelsens förslag. En bestämmelse om detta bör därför införas i 35 § rennäringslagen.

Som jag redogjort för i det föregående (avsnitt 2.14) finansieras viltvården och fiskevården av medel från Samefonden. Jag har i det avsnittet föreslagit att länsstyrelsen i fortsättningen skall ta ut en avgift för att bl.a. täcka dessa kostnader. Länsstyrelsen får därigenom större möjligheter att bedriva en effektiv vilt- och fiskevård.

2.16 Samebyns verksamhetsområde

Min bedömning: Annan verksamhet än renskötsel skall inte heller i fortsättningen få bedrivas i samebyns regi. De medlemmar i en sameby som vill bedriva annan verksamhet än renskötsel får göra det enskilt eller i exempelvis bolagsform.